

Liesbeth Steendijk – was vanaf 1995 rechter en van 2011 tot juli 2024 rechter bij de ABRvS.

Creativiteit en standvastigheid gevraagd

Beschermt de rechtspraak de burger voldoende tegen de overheid? Daarover gaat het in de bestuursrechtspraak. Juist in de migratierechtspraak, waarin de burger bij uitstek een zwakke positie heeft, komt het erop aan. Hoe ging, en gaat, de rechter om met de rechtsbescherming voor vreemdelingen?

Toen ik aan deze column begon was net het kabinet-Wilders gevallen. De zorgen over de rechtsstaat gleden enigszins van me af – enigszins want de afgelopen periode én ontwikkelingen elders in de wereld maakten duidelijk dat de rechtsstaat kwetsbaar is. Mijn generatie is geneigd het functioneren van de rechtsstaat vanzelfsprekend te vinden. Is dat wel terecht? Ik kijk terug op mijn dertig jaar als (vreemdelingen)rechter.

Toen ik als advocaat in de jaren tachtig begon met vreemdelingenzaken was er nog een geheel eigen procedure, waarin de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State als eerste en enige rechter oordeelde. Voor spoedprocedures was de president in kort geding bevoegd. Omdat in het pre-Awb tijdperk veel rechtsgebieden hun eigen procedures hadden, leefde de vraag of de rechtsbescherming gelijkwaardig was aan die in andere procedures niet sterk.

Met de inwerkingtreding van de Awb in 1994 werd het bestuursprocesrecht volwassen. Het migratierecht ging mee, met dien verstande dat anders dan in de meeste andere bestuursrechtzaken er in de Vreemdelingenwet 1994 geen hoger beroep mogelijk was. De procedurele positie van vreemdelingen was daarmee bepaald zwakker dan die van (de meeste) andere burgers.

De vreemdelingenrechtters verzonnen een noodoplossing met de instelling van de Rechtenkamer. Daar kwam veel kritiek op, omdat een wettelijke basis ontbrak, maar het niveau van rechtsbescherming is er wel beter van geworden. Ook had het ontbreken van hoger beroep wellicht tot gevolg dat rechters in eerste aanleg aan de voorzichtige kant

bleven en hun twijfel vaker in het voordeel van de vreemdeling lieten uitvallen. Zo werd het gebrek aan bescherming door de rechters gecompenseerd.

Met de Vw2000 werd hoger beroep opengesteld, zij het met de mogelijkheid van verkorte afdoening. Over de vraag of dit daadwerkelijk tot minder bescherming van vreemdelingen heeft geleid, zullen de meningen altijd verdeeld blijven. De schijn dat dit zo is kan niet worden weggenomen, ook niet nu de verkorte motivering veel minder vaak wordt toegepast. *Justice is not always seen to be done.*

Door het ontbreken van hoger beroep waren rechters wellicht voorzichtiger en gaven ze de vreemdeling het voordeel van hun twijfel.

Nu heeft de Tweede Kamer een wetsvoorstel met wederom ingrijpende gevolgen aangenomen. Van afschaffing van het hoger beroep is vooralsnog geen sprake. Wel wordt de rechtsbescherming verzwakt door het wegvallen van de voornemenprocedure en het verkorten van beroepstermijnen in de asielprocedure. Of het wetsvoorstel ooit wet zal worden is onzeker. Als dat wel gebeurt zal de rechter zich geconfronteerd zien met besluiten van mindere kwaliteit en mindere kwaliteit van beroepschriften, doordat de rechtshulpverleners pas in een latere fase bij de zaak betrokken zijn en binnen kortere termijnen hun zaak klaar moeten hebben.

Het op niveau houden van de rechtsbescherming in asielzaken zal net als bij de Vw1994 aankomen op creativiteit en standvastigheid van de rechters. Anders dan in sommige landen om ons heen heb ik in Nederland nog niet gezien dat rechters zich beperkt voelen in hun ruimte om de juiste beslissing te nemen. Wel zal de standvastige rechter de schuld krijgen van het onmogelijk maken van een 'krachtig migratiebeleid', waardoor (het vertrouwen in) de rechtsstaat gevaar loopt.